

Sklanjatev praslovanskega ijevskega samostalnika **lŭdbje* v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja

Metod Čepar

Cobiss: 1.01

V članku je obravnavana sklanjatev odrazov praslovanskega ijevskega samostalnika moškega spola **lŭdbje* v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. Problematika je v uvodu postavljena v širši slovanski kontekst, v osrednjem delu je predstavljeno gradivo in njegova interpretacija glede na posameznega avtorja, na koncu pa sledi splošen prikaz sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja.

Ključne besede: praslovanski ijevski samostalniki moškega spola, samostalnik *ljudje*, slovenski knjižni jezik 16. stoletja, primerjalno slovansko jezikoslovje, zgodovinsko jezikoslovje

Declension of the Proto-Slavic *i*-Stem Noun **lŭdbje* in Sixteenth-Century Standard Slovenian

This article examines declensions of reflexes of the Proto-Slavic masculine *i*-stem noun **lŭdbje* in sixteenth-century standard Slovenian. It begins by placing the issue in a broader Slavic context, continues by presenting material and its interpretation by individual author, and concludes with a general overview of declension patterns for the noun *ljudje* in sixteenth-century standard Slovenian.

Keywords: Proto-Slavic masculine *i*-stem nouns, the noun *ljudje*, sixteenth-century standard Slovenian, comparative Slavic linguistics, historical linguistics

0 Uvod

V praslovanščini je obstajal iz indoevropsčine podedovani sistem sklanjatev po deblih. Prevladujoča sklanjatev za moški in srednji spol je bila ojevška, za ženski spol pa ajevška. Obstajala je tudi ijevška sklanjatev, ki je v praindoevropsčini obsegala samostalnike vseh treh spolov, v praslovanščini pa le še samostalnike moškega in ženskega spola (praindoevropski ijevski samostalniki srednjega spola so prešli v ojevsko sklanjatev: **moře*, **srdbce*). V sodobnih slovanskih jezikih je (nekdanja) ijevška sklanjatev produktivna samo še pri samostalniki ženskega spola (*kost*, *možnost*, *otročad* ...).

Praslovanski množinski samostalnik **lŭdbje* se je v praslovanščini sklanjal po ijevski sklanjatvi. Po ijevski sklanjatvi se je sklanjal še v stari cerkveni slovanščini in v zgodnji fazi vseh (kjer je to izpričano) slovanskih jezikov. Tako tudi v slovenščini v Stiškem rokopisu zasledimo dve obliki tožilnika množine – *ludy*

in *lŭdy* (Mikhailov 1998: 417). V sodobni knjižni slovenščini sklanjatveni vzorec množinskega samostalnika *ljudje* še vedno vsebuje oblike, ki kažejo na nekdanjo ijevsko sklanjatev (imenovalnik *ljudje*, roditeljski in tožilnik *ljudi*, orodnik *ljudmi*). V obrobni narečjih pa se pojavljajo različne imenovalniške oblike (*l'edi* (SLA T009), *lŭdi* (SLA T358) ...), ki kažejo na nekdanjo ojevsko sklanjatev. Zastavlja se torej vprašanje, kakšen je bil sklanjatveni vzorec samostalnika *ljudje* v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja.

1 Splošnoslovanska problematika

1.1 Praslovansko stanje samostalnika **lŭdbьje*

V praslovanščini je bil samostalnik **lŭdbьje* moškega spola in se je (v množini) sklanjal po ijevski sklanjatvi. **I:** **lŭdbьje*. **R:** **lŭdbьb*. **D:** **lŭdbьmь*. **T:** **lŭdi*. **Z:** **lŭdbьje*. **M:** **lŭdbьxь*. **O:** **lŭdbьmi*.¹

1.2 Stanje samostalnika **lŭdbьje* v stari cerkveni slovanščini

V stari cerkveni slovanščini imamo takole stanje: **I:** *ludьje*, *ludije*. **R:** *ludii*, *ludij*. **D:** *ludьmь*, *ludemь*.² **T:** *ludi*. **M:** *ludьhь*, *ludehь*. **O:** *ludьmi* (SJS 1968: 165–166, Miklošič 1856: 45–46).

Sklanjatev samostalnika **lŭdbьje* je v stari cerkveni slovanščini skoraj enaka kot v praslovanščini. Do odstopanj prihaja v dajalniku in mestniku, kjer *ь* lahko prehaja v *e*. V imenovalniku se pojavlja pisna različica *ludije*, podoben pojav je opaziti tudi pri roditeljskih oblikah *ludii*, *ludij*.³ Gre za zapis *ьj* oz. *ь* pred *j*.

1.3 Stanje samostalnika **lŭdbьje* v drugih slovanskih jezikih

V preostalih slovanskih jezikih imamo takole stanje: p. *ludzie*, č. *lidě*, nar. *lude*, stč. *ludé*, *ludie*, slk. *ludia*, nar. *lud'e*, *luz'e*, dl. *luže*, gl. *ludžo*, nar. *ludze*, plb. *laudi* (< **ljudьje*), str. *ljudije*, r. *ludi -ěj*, ukr. *lŭdy -ěj*, br. *lŭdzi*, nar. *lŭdzěj*, sr. in hr. *ljŭdi*, rod. *ljŭdi*, str. in sthr. *ljudije*, *ljudje*, sln. *ljudjĕ*, bg. *lŭde*, mk. *luĝe*, nar. *ludi*, *lŭdi* (Sławski 1974: 368–369).

Zahodnoslovanski jeziki odražajo podedovano stanje, v vzhodnoslovanskih jezikih pa je v imenovalnik že prodrla ojevška končnica *-i*. Staroruska oblika *ljudije* kaže na starejši ijevski refleks. V roditeljski se v vseh vzhodnoslovanskih jezikih odraža podedovano stanje. Od južnoslovanskih jezikov na podedovano stanje kažejo odrazi v slovenščini, stari srbsščini, stari hrvaščini in v bolgarščini ter makedonščini (*luĝe*). V srbsščini in hrvaščini je v imenovalnik prodrla ojevška oblika, prav tako v narečno makedonščino. V roditeljski se v srbsščini in hrvaščini še ohranja podedovana oblika.

¹ Rekonstrukcija naglasa po Stang 1957: 86.

² V dajalniku in mestniku množine lahko že v starih cerkvenih slovanskih spomenikih (glagolskih in cirilskih) v krepki poziciji prihaja do prehajanja *ь* v *e*. Prim. Vondrák 1912: 413: »Vor Suffixen mit ь kann das vorhergehende ь, da es in starker Position ist, in e übergehen.« Podobno tudi Miklošič 1856: 45.

³ Prim. Vondrák 1912: 413: »Vor einem j anlautenden Suffixe kann и auch als ь auftreten ... Es handelt sich hier um ein modifiziertes ь, das als i geschrieben wurde.«

1.4 Stanje samostalnika *ljudje* v sodobnem slovenskem knjižnem jeziku

V sodobnem slovenskem knjižnem jeziku imamo takole stanje: **I:** *ljudjê*. **R:** *ljudi*. **D:** *ljudêm*. **T:** *ljudî*. **M:** *ljudéh*. **O:** *ljudmî*.

Tu oblike imenovalnika, roditeljskega, tožilnika in orodnika izkazujejo pričakovano odklon od stanja, ki ga izkazuje večina samostalnikov moškega spola (prva moška sklanjatev). V navedenih oblikah se je ohranilo podedovano stanje. Dajalniška in mestniška oblika sta nastali pod vplivom ojevske sklanjatve in sta značilni tudi za druge samostalnike moškega spola, ki imajo dolg cirkumflektirani naglas na končnici (*možem*, *zobem*).

1.5 Odrazi samostalnika **lûdь*/**lûdьje* v slovanskih jezikih

Poleg odraza množinske oblike **lûdьje* se v stari cerkveni slovanščini pojavlja tudi edninska oblika *ludь*, ki pa se sklanja po ojevski sklanjatvi. V ruščini se pojavlja tudi oblika *ludь*, ki kaže na odraz ijevske sklanjatve.

1.5.1 Odrazi samostalnika **lûdь*

stsl. *ludь* 'populus, narod', blg. nar. *lud* 'človek', hr. nar. *ljud* 'človek' (južna Italija, apeninski Hrvati), sln. *ljûd* 'narod' (Pleteršnik),⁴ stč. *lud* 'narod, vojaki', č. *lid*, *-u* 'narod', stslk. *lud* 'množica ljudi', nar. *lud* 'narod', gl. *lud* 'narod', dl. *lud* 'narod', stp. *lud* 'človeški rod, človeštvo, služabniki, ljudje', p. *lud* 'ljudje, narod', nar. *lud*, slovin. *lud* 'narod', str. *ludь* kol. 'narod', stukr. *ludь* kol. 'narod', ukr. *lud* *-u* 'narod', nar. star. *lud* 'moški', br. *lud* 'narod' (ËSSJa 1988: 194–195).

Odrazi samostalnika **lûdь* so zastopani vsaj v starejšem obdobju v vseh slovanskih jezikih, največkrat v pomenu 'narod'. Na ta pomen se navezuje pomen 'ljudstvo'. Podobna pomena sta 'množica ljudi', 'ljudje'. Največji odklon od osnovnega pomena izkazuje ukrajinski pomen 'moški', hrvaški in bolgarski 'človek' ter staročeški 'vojaki'. V večini primerov gre za kolektivni pomen ('narod', 'ljudstvo'). Naslednja stopnja je pomen, ki označuje več posameznikov skupaj, povezanih v celoto ('množica ljudi', 'vojaki'). Pri pomenih 'človek', 'moški' pa gre samo še za posameznika. Zgledi, ki izkazujejo pomen 'človek', 'moški', kažejo na povezavo z množinskim samostalnikom **lûdьje*, ki označuje več posameznikov (torej več kot dva človeka, moška) skupaj. Verjetno je pomen 'človek', 'moški' najbolj arhaičen in je pomen 'narod', 'ljudstvo' nastal pozneje. Obstaja namreč tudi edninska oblika **čelověkь* 'človek', ki jo imajo vsi slovanski jeziki. Pomen te oblike je najbrž izpodrinil pomen 'človek' pri samostalniku **lûdь*.

1.5.2 Odrazi samostalnika **lûdь*

r. nar. *ludь*, *-ja* m 'človek', *ludь*, *-i* ž kol. 'ljudje, množica ljudi' (ËSSJa 1988: 195).

V ruskem jeziku obstajajo oblike *ludь* m, *ludь* ž kol. in *ludi* m mn., ki ima v roditeljski obliki odraz ijevske končnice (*-ej* < **-bъjъ*). Že na prvi pogled lahko povežemo obliko *ludь* m z množinsko obliko *ludi*. Oblika *ludi* se namreč pomensko in

⁴ Pleteršnik je samostalnik *ljud* izpisal iz Murka, Jarnika, Janežiča, Ravnikarja, Vodnika in Cigaleta. Pomembna je oznaka *stsl.*: samostalnik *ljud* je torej po Pleteršnikovem mnenju v slovenski jezik prešel iz stare cerkvene slovanščine. Na poznejši prevzem kaže tudi dejstvo, da se samostalnik *ljud* v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja ne pojavlja.

oblikoslovno kaže kot množina od oblike *ludь* m. Oblika *ludь* ž kol. tako v tem okviru predstavlja sekundarno, novejšo stopnjo. Praslovanski ijevski samostalniki moškega spola namreč pri razvoju v posameznih slovanskih jezikih pogosto prehajajo v ženski spol. Podobno sledi tudi iz ÈSSJa 1988: 199.

1.5.3 Odnos med samostalnikom **lūdь*/**lūdь* in samostalnikom **lūdьje*

Iz povedanega sledi, da je poleg praslovanskega ijevskega množinskega samostalnika moškega spola **lūdьje* obstajala tudi edninska oblika **lūdь*. Ta oblika je ohranjena v ruščini v pomenu 'človek' (m) oz. v kolektivnem pomenu 'ljudje' (ž). V severoslovanskih jezikih obstajajo odrazi edninske oblike **lūdь* (prim. slk. *lud*, r. *lud*, p. *lud* ...) v pomenu 'narod', 'ljudstvo'. Postavlja se torej vprašanje, ali sta obe obliki prvotni oz. ali obstaja možnost obstoja množinske oblike **lūdi* od ojevske osnove **lūdь* in kakšen naj bi bil pomen te oblike. V baltških jezikih imamo samo ijevске oblike: lit. *liūdis* 'ljudstvo, nižji sloj', let. *ļaudis* 'ljudstvo', stpr. *ludis* 'človek'. V stari visoki nemščini je stanje podobno kot v slovanščini. V ednini obstaja ojevska oblika *liut* 'ljudstvo', v množini pa ijevška oblika *liuti* 'ljudje'. Glede na to, da sklanjatvena paradigma samostalnika **lūdьje* izkazuje določene arhaizme, je težko trditi, da bi bila ijevška oblika sekundarna. Obstaja pa možnost, da bi bila sekundarna ojevska oblika, kot so npr. sekundarna oblika v stsl. *ljudinь* 'svoboden človek' (Skok 1972: 339) in ajevске oblike hr. *ljūda* ž star. nar. 'debel človek (večalnica)', p. nar. *luda* kol. 'ljudje, narod' (ÈSSJa 1988: 195).

Glede na stanje v germanskih jezikih bi lahko sklepali celo na vzporeden obstoj edninske ojevske in množinske ijevске oblike, ki nista imeli pretiranega medsebojnega vpliva. Množina je namreč pomenila 'ljudje', ednina pa 'ljudstvo'. Za slovanske jezike obstaja domneva, da je edninska ojevska oblika sekundarna pod vplivom latinščine. Tako je za latinski pomen 'populus' **lūdь*, za 'gentes' **lūdьje* in za 'homines' **čeloveći* (Degtjarev 1981: 85–92).

Podobno lahko opazimo tudi v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja, kjer je ustreznica za nemški pomen 'Volk' *folk*, za 'Menschen' *človeki* in za 'Leute' *ludje*. Npr.:

»Kateri (fa)topi Chrifthus) ie fa nas *zhloueke* ... is Nebes doli prishal« (JPo 1578: I,1b) – »Welcher vmb vns *Menschen*, vnd vmb vnfer feligheytt willen vom Himel komen« (SA 1559: I, VIIb).

»dvejtftu taushent mogozhiz *Ludy*« (DB 1584: I,241b) – »zwey hundert tausent gewaltige *Leute*« (LB 1545: 816).

V slovenščini 16. stoletja je opaziti, da raba oblike *človeki* peša, nadomešča jo oblika *ludje* tudi tam, kjer gre za pomen 'več posameznikov' oz. 'več oseb':

»Taku fo ty snotraj ob Sobboti bily prenagleni, inu nyh Shene, otroci inu shivina, pomorjeni, okuli taushent *ludy*« (DB 1584: II,180a) – »et intulerunt eis bellum sabbatis et mortui sunt ipsi et uxores eorum et filii eorum et pecora eorum usque ad *mille animas hominum*« (Vulgata, I Mkb 2,38) – »Also wurden die drinnen am Sabbath vberfallen / vnd jr Weib vnd Kind vnd Vieh vmbbracht / bey tausent *Person*« (LB 1545: II,1848).

Glede na baltsko in germansko gradivo sklepam, da je v praslovanščini obstajala ijevška oblika *lûdb, katere ednina se je postopno izgubila. Edninska ojevška oblika *lûdb, ki jo poznamo iz stare cerkvene slovanščine in severnih slovanskih jezikov, je poznopraslovanska oz. že popraslovanska in je imela samo ednino. V praslovanščini namreč moški spol pri ijevski sklanjatvi ni bil več produktiven; tako je lahko nova tvorjenka moškega spola pripadla samo ojevski sklanjatvi. Kot je samostalnik *ognb že v praslovanščini prehajal iz ijevške v mehko ojevsko sklanjatev, lahko sklepamo tudi za samostalnik *lûdb, ki bi tako po morfonemski zamenjavi prešel v (trdo) ojevsko sklanjatev. Množinska oblika *lûdbje je torej že v praslovanščini izgubljala stik z izhodiščno edninsko obliko *lûdb, ki je vedno bolj izgubljala pomen 'človek' in je ob prehajanju v ženski spol ali pa v ojevsko sklanjatev dobivala vedno močnejši pomen 'narod', 'ljudstvo'. Očitno gre za semantične silnice, ki so starejše, saj npr. stpr. *ludis* 'človek' pripada ijevski sklanjatvi, stvn. *liut* 'ljudstvo' pa ojevski.

2 Prikaz gradiva samostalnika *ljudje* v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja

V nadaljevanju se osredotočam na sklanjatev samostalnika *ljudje* v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. Oblike so razvrščene po posameznih avtorjih⁵ za vsako delo, kjer se pojavljajo. Oblike so razporejene po posameznih sklonih po pogostnosti in glede na pisne različice. Na koncu sledi splošna tabela sklanjatve samostalnika *ljudje* v slovenščini 16. stoletja glede na izpričane oblike. Avtorji si sledijo po številu del, v katerih se obravnavani samostalnik pojavlja. Avtorji s po enim delom (in avtorji, kjer se samostalnik *ljudje* pojavlja samo v enem delu) so navedeni na koncu po časovnem zaporedju. Gradivo je zbrano s pomočjo popolnega izpisa, ki se nahaja v Sekciji za zgodovino slovenskega jezika Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Upošteevane so vse pojavitve, pri posameznem avtorju so upošteevane tudi napake. Pri posameznem avtorju je za vsako delo, kjer se obravnavani samostalnik nahaja, naveden sklon, pisna oblika (velika začetnica ni upošteevana) in število pojavitev. Pri sklonskih oblikah, ki so dvoumne ali iz kakršnega koli razloga sporne, navajam sobesedilo, v katerem se oblika nahaja. V oglatem oklepaju [...] je navedeno število pojavitev posamezne različice. Kadar se posamezna pisna različica pojavlja samo enkrat, ji ne sledi oglati oklepaj s številom pojavitev. Oglati oklepaj ne sledi pisni različici tudi v primeru, kadar je to edina oblika, ki se pojavlja v tem delu, in je število pojavitev že navedeno za kratico dela. V preglednici očitne napake označujem s klicajem

⁵ Felicijan Trubar in Janž Znojilšek nista avtorja v pravem pomenu besede. Felicijan Trubar je pripravil zgolj ponatis pesmarice DM 1584 in uredil pesmarico TfC 1595, kjer ni nobene njegove avtorske pesmi. Janž Znojilšek je objavil prevode svojih pesmi že v TfC 1595, v ZK 1595 pa so njegove 4 pesmi. (SBL 4: 205, 825). *P 1563 je pesmarica, ki je nastala brez Trubarjeve privolitve in vsebuje pesmi različnih avtorjev.

za navedbo pojavitev (!). V preglednicah pisne različice z vijugo (-*ě*) zaradi preglednosti razvezujem v *-em*. Samostalnik *ljudje* se pojavlja pri posameznem avtorju v različnih pisnih različicah, ki jih navajam, kjer je mogoče, po pogostnostnem zaporedju. Pri splošni predstavitvi sklanjatvenih vzorcev pisne različice, ki predstavljajo enako sklonsko obliko, uvrščam za sklonsko obliko, zapisano v posodobljenem zapisu. Kot pri pisnih različicah tudi tukaj število pojavitev ni navedeno, kadar gre za eno samo pojavitev posamezne sklonske oblike pri posameznem avtorju.

Vseh pojavitev samostalnika *ljudje* v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja je 8967.

2.1 Trubar: samostalnik *ljudje* se pojavlja v 26 delih, skupaj 6168-krat.

TC 1550 [122] **I:** *ludye* [24], *ludie* [4], *ludi*. **R:** *ludi* [12]. **D:** *ludem* [45], *ludě*. **T:** *ludi* [21], *ludy* [2], opominati vfe fhlaht *ludye* (36(26b)), vuzhite vfe flaht *ludye* (170(93b)) [2]. **O:** *ludmi* [10].

TA 1550 [5] **D:** *ludem* [4]. **T:** vuzhite vfe *ludye* (10).

TA 1555 [3] **I:** *ludie*. **D:** *ludem*. **T:** *ludi*.

TC 1555 [73] **I:** *ludie* [17]. **R:** *ludi* [12]. **D:** *ludem* [19], *ludě* [3]. **T:** *ludi* [15]. **O:** *ludmi* [7].

TE 1555 [107] **I:** *ludie* [21], *ludi* [2], *ludye*, ty *ludio* (A8a). **R:** *ludi* [33]. **D:** *ludem* [18], *ludě*. **T:** *ludi* [15]. **M:** *ludeh*. **O:** *ludmi* [14].

TM 1555 [4] **R:** *ludi* [2]. **D:** *ludem*. **O:** *ludmi*.

TKo 1557 [1] **D:** *ludě*.

TT 1557 [747] **I:** *ludie* [187], *ludi* [10], *ludye* [4]. **R:** *ludi* [179], poleg ufeh *ludeh* (408). **D:** *ludem* [123], *ludě* [10]. **T:** *ludi* [146], Ozho, Mater inu druge *lupi* vbyaio (za). **M:** *ludeh* [14]. **O:** *ludmi* [71], *ludi*.

TR 1558 [562] **I:** *ludie* [125], *ludi* [16]. **R:** *ludi* [122]. **D:** *ludem* [122], *ludě* [14]. **T:** *ludi* [115], ufe Verne *lude* (c3b). **M:** *ludeh* [8]. **O:** *ludmi* [39].

TT 1560 [100] **I:** *ludie* [19], *ludi* [2]. **R:** *ludi* [15]. **D:** *ludem* [28], *ludě*. **T:** *ludi* [24]. **M:** *ludeh* [3]. **O:** *ludmi* [7], *ludi*.

TL 1561 [122] **I:** *ludie* [16], *ludi* [5], ty *lude* (84b). **R:** *ludi* [35]. **D:** *ludem* [25]. **T:** *ludi* [22]. **M:** *ludeh* [3]. **O:** *ludmi* [15].

TAr 1562 [263] **I:** *ludi* [56], *ludie* [12]. **R:** *ludi* [55]. **D:** *ludem* [60], *ludě*. **T:** *ludi* [60], Vuzheniki .. te preprofti *lude* .. napelauaio (79b). **M:** *ludeh* [3]. **O:** *ludmi* [10], *ludi* [4], *ludy*.

TO 1564 [480] **I:** *ludy* [105], *ludi* [23], *ludie* [3], *ludye* [2], lety *ludii* (4b). **R:** *ludy* [79], *ludi* [10], is tih drugih *ludeh* (69b). **D:** *ludem* [111], *ludě* [3]. **T:** *ludy* [84], *ludi* [14], druge *ludij* (11a). **M:** *ludeh* [17]. **O:** *ludmi* [17], *ludy* [6], *ludmy* [2], umei *ludmi* (63b).

TPs 1566 [249] **I:** *ludy* [39], *ludie* [23], *ludye* [7], *ludi* [3]. **R:** *ludy* [45], *ludi* [5]. **D:** *ludem* [38], *ludě* [5]. **T:** *ludy* [59], *ludi* [5]. **M:** *ludeh* [3]. **O:** *ludmi* [15], *ludy* [2].

TA 1566 [2] **D:** *ludem*. **T:** *ludy*.

- TC 1567 [2] **D:** *ludem*. **T:** *ludy*.
 TL 1567 [170] **I:** *ludy* [20], *ludi* [13], *ludie* [7]. **R:** *ludy* [18], *ludi* [13]. **D:** *ludem* [48], *ludě* [4]. **T:** *ludi* [15], *ludy* [15]. **M:** *ludeh* [2]. **O:** *ludmi* [10], *ludi* [4], *ludy*.
 TP 1567 [3] **I:** *ludie*. **D:** *ludem*, *ludě*.
 TPs 1567 [5] **I:** *ludie* [2], *ludye*. **T:** *ludi*, *ludy*.
 TC 1574 [46] **I:** *ludie* [14], *ludi*. **R:** *ludi* [6]. **D:** *ludem* [11]. **T:** *ludi* [11], *boge ludie* (131), *vše shlaht ludie* (34) [2]. **O:** *ludmi*.
 TP 1575 [6] **R:** *ludi* [2]. **D:** *ludem*. **T:** *ludi* [2]. **O:** *fdrugim ludiem* (B6a).
 TC 1575 [404] **I:** *ludie* [89], *ludi* [5]. **R:** *ludi* [63]. **D:** *ludem* [109], *ludě* [8]. **T:** *ludi* [93]. **M:** *ludeh* [10]. **O:** *ludmi* [27].
 TT 1577 [332] **I:** *ludie* [74], *ludi* [8]. **R:** *ludi* [67]. **D:** *ludem* [68], *ludě*. **T:** *ludi* [98]. **M:** *ludeh* [4], *ludih*. **O:** *ludmi* [10], *ludi*.
 TPs 1579 [2] **I:** *ludie*. **T:** *ludi*.
 TT 1581–82 [590] **I:** *ludie* [126], *ludi* [5], *ludy*, *Vfi ludire* (*7a). **R:** *ludi* [174]. **D:** *ludem* [98], *ludě*, *ludeim*. **T:** *ludi* [115]. **M:** *ludeh* [6], *ludeih* [2]. **O:** *ludmi* [59], *ludi*.
 TPo 1595 [1768] **I:** *ludje* [1080], *ludie* [11], *ludye* [3], *ludy* [3], *lvdje*, *ludj*. **R:** *ludy* [139], *ludi* [8], *vtem ferzej teh ludeh* (I,129), *djanju teh ludeh* (I,235), *pohuiifhanje teh ludeh* (I,57) [3], *ludj*, *liudy*. **D:** *ludem* [156], *ludjem*. **T:** *ludy* [206], *ludi* [19], *ludje* *vuzhe*, *de fo vfelej dvej Cerkvi* (II,75), *de bi te ludje ollepili* (II,125), *bi imejlu druge ludje .. sturiti* (II,142), *on vse Ludje .. fapopade* (I,143) [4], *te ludie na krivo vero perpravio* (I,173), *ludie .. viŕha* (I,218), *je hotel ludie obuditi* (I,215) [3], *ludj*, *ludji*, *ludij*, *liudi*. **M:** *ludeh* [52], *ljudeh*, *liudeh*. **O:** *ludmy* [58], *ludmi* [8], *ludy* [4].

	Množina [6168]	
I	ljudje [1879]: <i>ludje</i> [1080], <i>ludie</i> [753], <i>ludye</i> [42], <i>lvdje</i> , <i>lude</i> , <i>ludio</i> [!], <i>ludire</i> [!] ljudi [320]: <i>ludy</i> [168], <i>ludi</i> [150], <i>ludii</i> , <i>ludj</i>	[2199]
R	ljudi [1097]: <i>ludi</i> [813], <i>ludy</i> [282], <i>ludj</i> , <i>liudy</i> ljudeh [5]: <i>ludeh</i>	[1102]
D	ljudem [1145]: <i>ludem</i> [1144], <i>ludeim</i> ljudjem : <i>ludjem</i>	[1146]
T	ljudi [1165]: <i>ludi</i> [794], <i>ludy</i> [368], <i>liudi</i> , <i>ludj</i> , <i>lupi</i> [!] ljudje [12]: <i>ludie</i> [5], <i>ludje</i> [4], <i>ludye</i> [3] ljudji [3]: <i>ludij</i> [2], <i>ludji</i> ljude : <i>lude</i>	[1181]
M	ljudeh [130]: <i>ludeh</i> [126], <i>ludeih</i> [2], <i>ljudeh</i> , <i>liudeh</i> ljudih : <i>ludih</i>	[131]
O	ljudmi [382]: <i>ludmi</i> [321], <i>ludmy</i> [60], <i>lndmi</i> [!] ljudi [26]: <i>ludy</i> [14], <i>ludi</i> [12] ljudjem : <i>ludiem</i>	[409]

Analiza sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v Trubarjevih delih

Imenovalnik: V imenovalniku prevladuje odraz podedovane ijevske oblike *ljudje*, ki se v različnih pisnih različicah (*ludje, ludie, ludy, lvdje*) pojavlja kar 1876-krat. Nanjo kažeta tudi dve napaki (*ludio, ludire*). Od skupno 2199 pojavitev je s 85 % vseh pojavitev imenovalnika samostalnika *ljudje* v Trubarjevih delih to daleč najpogostejša oblika.

V različnih pisnih različicah (*ludy, ludi, ludj*) se 320-krat pojavlja tudi oblika *ljudi*. 168-krat je zapisana z *y* v izglasju, kar verjetno kaže na dolgi (cirkumflektirano) naglašeni *-î* [l'udî]. Glede na to, da je v hrvaškem jeziku, ki je slovenščini najbolj soroden, pri sklanjatvi samostalnika *ljudi* prišlo do vpliva ojevske sklanjatve na obliko imenovalnika množine (Skok 1972: 339), mislim, da je mogoča povezava oblike *ludy* [l'udî] z odrazom ojevske sklanjatve. Sklanjatveni vzorci v slovenščini 16. stoletja namreč še niso bili tako ustaljeni, kot so danes, več je bilo mešanja in prehajanja med različnimi vzorci. Kot vpliv ojevske sklanjatve izpeljuje to obliko tudi Ramovš 1952: 55: »Tu in tam najdemo pri tem plur. tant. *o*-jevske tvorbe: N. *ljudi*«.

V TL 1561 se pojavlja oblika *lude*, kjer gre najbrž samo za izpad *j* oz. za tiskarsko napako.

Oblika *ludii* iz TO 1564 lahko kaže na *-î* v izglasju ali pa na končnico *-ji*, ki bi nastala po kontaminaciji ojevske končnice (*-i*) in ijevske končnice (*-je*). Obliko imenovalnika množine *ludji* pozneje uporablja Pohlin (prim. Ramovš 1952: 43). Glede na stranskosklonske oblike bi si lahko obliko *ludii* razlagali tudi kot sestavino osnove *ludj-* in ojevske končnice *-i*.

Samo nesporna ijevska oblika imenovalnika množine (*ljudje*) se pojavlja v petih delih, v enajstih delih ijevska oblika prevladuje, v štirih delih (TAr 1562, TO 1564, TPs 1566 in TL 1567) pa prevladuje ojevska oblika *ljudi*. V šestih manjših delih imenovalnik množine ni izpričan.

Rodilnik: V rodilniku se 1097-krat pojavlja odraz podedovane ijevske oblike *ludi* (*ludi, ludy, ludj*), enkrat pa celo *ljudi* (*liudy*). 282 je zapisov z *y* v izglasju, kar verjetno kaže na dolgi (cirkumflektirano) naglašeni *i* [l'udî].

Enkrat v TT 1557, TO 1564 in trikrat v TPo 1595 se pojavlja oblika *ludeh*. Očitno gre za vpliv zaimenske sklanjatve (prim. *teh, vseh*); enaka končnica se kot regularna pojavlja v mestniku. Pojav je širši, zajema tudi ženski spol, poznan je tudi v čakavščini (prim. RHSJ 1907), v Alasijevem slovarju iz leta 1607, v delih Janeza Svetokriškega (*stariših*) (prim. Furlan 2011: 43, 48, 56) in tudi v stari knjižni prekmurščini, prim SSKP: 229: »od *ludih*«, kjer je taka oblika razširjena celo v tožilniku: »je náfz greisne *ludih* odkupo«.⁶

⁶ Ramovš 1952: 45–46 navaja podobne primere kot psihološko pomoto oz. individualno analogijo: »Končnica *-ih*, ki jo beremo pri starejših piscih, je psihološka pomota. Trubar piše: *poleg tih boshih angelih*. Teh primerov je sicer zelo mnogo, vendar jih za sle. razlagamo kot pomote; nastale so pod vplivom individualne analogije po sestavljeni fleksiji in L. pl. Pojav, da prehaja L. preko sestavljene fleksije in pronomina v G., je v sla. jeziki pogost, zlasti v shrv. (Dubrovnik) in v češčini.«

Dajalnik: Pričakovana oblika *ludem* se pojavlja 1144-krat. V TT 1581–82 se pojavlja oblika *ludejm*, v TPo 1595 pa je en zapis *ludjem*. Oblika *ludem* je v ijevsko sklanjatev prodrla iz mehke ojevske sklanjatve preko oblike *možem*, oblika *ludjem* pa lahko kaže na podaljšavo osnove z *-j-*. Tako bi bil *j* del osnove preko cele paradigme (*ljudj-e*, *ljudj-i*, *ljudj-em*, *ljudj-e*, *ljudj-eh*, *ljudj-i*).

Oblika *ludejm* je nastala pod vplivom mestniške končnice.⁷

Tožilnik: V tožilniku se pojavlja pričakovana oblika *ludi* oz. *ljudi* v različnih pisnih različicah (*ludi*, *ludy*, *ludij*, *liudi*, *ludji*, *ludj* in *lupi*, ki je očitna tiskarska napaka). S 1168 pojavitvami predstavlja kar 98,81 % vseh pojavitev v tožilniku. Zanimivi sta pisni različici *ludji* iz TPo 1595 in *ludij* iz TO 1564 in TPo 1595. Lahko bi namreč kazali na podoben pojav kot obliki *ludjem* v dajalniku in *ludje* v tožilniku.

Oblika *ludje* se pojavlja 12-krat, in sicer v 4 delih: TC 1550, TA 1550, TC 1574 in TPo 1595. V TA 1550 je to edina izpričana oblika tožilnika. Po Ramovšu (1952: 47) je to analogija po imenovalniku. Lahko pa bi šlo za podaljšavo osnove *z j* in končnico analogno po ojevski sklanjatvi. Tožilnik na *-je* se pojavlja tudi pri ostalih praslovanskih ijevskih samostalnikih moškega spola in pri samostalnikih *brat*, *ajd*, *zob*, *mož*; torej gre za širši areal. Značilno vsem tem samostalnikom je, da imajo imenovalnik množine na *-je*, torej je oblika tožilnika množine identična imenovalniški. Vprašanje pa je, ali se sama oblika dojema kot identična ali pa je po različnih analogijah zgolj slučajno videti identična imenovalniški. V prvi vrsti je izključena možnost, da gre za napako, ker se podobne oblike pojavljajo pri več samostalnikih, pri različnih avtorjih in v različnih delih. Sam menim, da gre za različno dojetje; v imenovalniku je končnica *-je*, ki je ostalina ijevske sklanjatve, v tožilniku pa gre za regularno končnico *-e*, ki se pritika osnovi *ljudj-*. Da gre lahko v tem primeru za podaljšavo osnove, kaže tudi dajalniška oblika *ljudj-em* in morda tudi imenovalniška oblika *ljudji* (*ludii*).⁸ Ne glede na to, ali je podaljšava *z j* izpričana samo v tožilniku ali tudi v drugih sklonih, se mi zdi logična. Kot imamo pri ujevski sklanjatvi v imenovalniku množine *sinov-i* in v tožilniku *sinov-e*, tako imamo pri ijevski *ljudj-e*. Imenovalniška končnica je torej podedovana, tožilniška pa skontaminirana iz *j* in regularne končnice *-e*. V samo analogijo po imenovalniku dvomim, zato ker je v slovenščini in v drugih slovanskih jezikih pri moškem spolu izpričana kvečjemu imenovalniška končnica, ki je analogna po tožilniški. Da bi se ustvarjala nova analogija, ki bi veljala samo za dokaj ozek nabor samostalnikov, se mi zdi manj verjetno.

V TL 1561 se pojavlja oblika *lude*, ki se jo da razložiti kot vpliv ojevske sklanjatve.⁹

⁷ »pri Trubarju beremo: *moŕhiem* (naslonitev na N. pl.), *tajjem*, *ludjem*, *zherviem*« (Ramovš 1952: 47) in v istem odstavku nekaj prej: »Sprva je končnica *-em* nastopila pri samostalnikih z *-ѣръ* v L. pl., od koder je *ě* prešel tudi v D.« in »Trubar *ludejm*, *-ei-* izpričuje *-ě-*«.

⁸ V prid podaljšavi osnove govori tudi Ramovš 1952: 43 pri imenovalniku množine ojevske sklanjatve, kjer sicer v drugem kontekstu piše: »Trubar; *vulzji* Kat. 1595: 405 je kontaminacija med *volcje* in *volki*, ki je zelo pogostna pri Pohlinu: *ludji*, *moshji*, *ajdji*, *bratji*, *udji*, *zhervji*, *pěsji*.«

⁹ Ramovš 1952: 47: »Oblike s končnico *-e* so razširjene tudi na m. *i-* in *u-* deklinacijo, v kolikor niso ohranjeni relikti.«

Mestnik: Najpogostejša je oblika *l(j)udeh*, ki se pojavlja 127-krat. Izvor te oblike je podoben kot pri dajalniški, gre za končnico, ki je nastala po poznejšem, slovenskem razvoju in se pojavlja v celotni ijevski sklanjatvi.¹⁰ V TT 1577 se pojavlja oblika *ludih*, ki lahko kaže na naglas na osnovi, lahko pa na vpliv končnice *-ih* in mehke ojevske sklanjatve, in v TT 1581–82 dvakrat oblika *ludejh*, kar kaže na jatovski izvor končniško naglašene glaslu.

Orodnik: Odras podedovane oblike *ludmi* se pojavlja 381-krat, 60-krat je zapis z *y*, kar kaže na dolgi naglas na *i*. Enkrat se pojavlja tiskarska napaka *Indmi*.

Oblika *ludi* se pojavlja 26-krat, od tega 14-krat z zapisom *ludy*, kar kaže na dolgi naglašeni *i*. Oblika je nastala pod vplivom ojevske sklanjatve. Prim. Ramovš 1952: 55: »I. z ljudi (z brati)«.

V TP 1575 se pojavlja oblika *ludjem*. Oblika *ludjem* se v enakem kontekstu pojavlja še v DC 1579, DC 1584 in Tfc 1595. Odlomek, v katerem se nahaja obravnavana oblika, se glasi:

Tedai ta Ioseph smario
 ...
 Vlekel ie gori Vbetlehem
 puftil fe ie fdrugim ludiem
 po ti Rimski poštaui
 Shazat ter pokoren bil
 Tedai fe ie bil dopolnil
 Maryn Zhas ta prau. (TP 1575: B6a)

Glede na to, da se oblika *ludjem* pojavlja samo v tem kontekstu, gre lahko za prirejeno obliko zaradi ritma in rime. Najbolj relevantni za obravnavano obliko sta vrstici 2–3 (*Vlekel ... in puftil ...*). Obe imata osem zlogov in enak ritem, ki ga lahko ponazorimo takole: |---|---|---|. Tako lahko razložimo tudi pridevniško obliko *fdrugim* namesto pričakovane *fdrugimi*, saj bi v takem primeru imeli različno število zlogov in bi se podrl metrum. Zato mislim, da je zgoraj predstavljena razlaga najbolj verjetna. Pri izhajanju iz dajalnika je težko razložiti, zakaj bi samo v tem kontekstu oz. samo v tej besedni zvezi dajalnik vplival na orodnik. Prav tako ne moremo izhajati iz edninske oblike (*ljud*), ker se v 16. stoletju pojavlja v pomenu 'ljudstvo' izraz *folk* ali *puk*. Samostalnik *ljud* je izpričan pozneje v Pleteršnikovem slovarju z oznako *stesl*.¹¹

¹⁰ Prim. Ramovš 1952: 64–66.

¹¹ Edninska oblika tukaj ni možna tudi zaradi predloge v Lukovem evangeliju: »In vsi so se hodili popisovat, vsak v svoj rodni kraj. Tudi Jožef je šel iz Galileje, iz mesta Nazareta, v Judejo, v Davidovo mesto, ki se imenuje Betlehem, ker je bil iz Davidove hiše in rodbine, da bi se popisal z Marijo, svojo zaročenko, ki je bila noseča.« (Lk 2,3–5)

Splošni prikaz sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v Trubarjevih delih

	Množina			
	a	b	c	d
I	<i>ljud-je</i>	<i>ljudj-e</i>	<i>ljudj-i</i>	<i>ljud-i</i>
R	<i>ljud-i</i>	= a	= a	<i>ljud-i/-eh</i>
D	<i>ljud-em</i>	<i>ljudj-em</i>	= b	= a
T	<i>ljud-i</i>	<i>ljudj-e/-i</i>	<i>ljudj-e</i>	<i>ljud-e</i>
M	<i>ljud-eh/-ih</i>	= a	= a	= a
O	<i>ljud-mi</i>	= a	<i>ljud-i</i>	= c

Sklanjatev samostalnika *ljudje* v delih Primoža Trubarja lahko razdelimo v štiri sklanjatvene vzorce.

Vzorec a odraža podedovano stanje, oz. odraz izhodiščno slovenskega stanja ijevske (moške) sklanjatve. Tako sklanjatveno paradigmo poznamo v slovenskem knjižnem jeziku tudi danes. Pojavnost mestniških končnic *-eh/-ih* je lahko določena z mestom naglasa. Če je naglas na končnici, ima ta obliko *-eh*, če pa je naglas na osnovi, je končnica *-ih*, lahko pa gre za različen izvor končnic, iz trde (*-eh*) ali iz mehke (*-ih*) ojevske sklanjatve.

Vzorec b odraža podobno sklanjatev kot vzorec a, vendar se *j* iz imenovalniške končnice začenja dojemati kot del osnove. Tako imamo opraviti z osnovo *ljudj-*, na katero se pritikajo končnice, ki izvirajo iz ijevske ali ojevske sklanjatve. Imenovalniška končnica se lahko še vedno dojema kot nadaljevanje ijevskega odraza, s tem da se *j* dojema kot del osnove in ne kot končnica, kar se približuje tudi končniški logiki v splošni sklanjatvi za moški spol, ki je nastala na osnovi praslovanske ojevske sklanjatve. Rodilnik, mestnik in orodnik niso problematični oz. so enaki kot pri vzorcu a. Dajalniška oblika je podobna kot pri vzorcu a, s tem da se končnica *-em* pritika na podaljšano osnovo. Najpogostejša tožilniška oblika je nastala pod vplivom ojevske sklanjatve; regularna končnica *-e*, ki izvira iz (slovenske) ojevske sklanjatve za moški spol, se pritika na podaljšano osnovo *ljudj-*. V tožilniku se na osnovo *ljudj-* redkeje pritika ijevska končnica *-i*. Orodniška oblika *ljudjem* je nastala najbrž pod vplivom dajalnika.

Vzorec c odraža podobno stanje kot vzorec b, prihaja pa že do večjih premikov proti ojevski sklanjatvi. Vse končnice razen roditeljske so po izvoru iz ojevske sklanjatve in se pritikajo na osnovo *ljudj-/ljud-*.

Vzorec d odraža sklanjatev, ki je najbolj odmaknjena od prvotne, podedovane sklanjatve, ki je izpričana v vzorcu a. V ta vzorec lahko uvrstimo tudi variantno končnico *-eh* (poleg siceršnje *-i*), ki je nastala pod vplivom zaimenske sklanjatve. V mestniku se pojavlja tudi končnica *-ejh*, ki je fonetična različica končnice *-eh* in izvira iz (trde) ojevske sklanjatve.

Pogostnost posameznih sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v Trubarjevih delih ustreza abecednemu vrstnemu redu posameznih vzorcev: vzorec a se pojavlja najpogosteje, vzorec d pa najredkeje.

2.2 Dalmatin: samostalnik *ljudje* se pojavlja v 11 delih, skupaj 1272-krat.

- DJ 1575 [83] **I:** *ludie* [17]. **R:** *ludy* [18]. **D:** *ludem* [12], *ludě*. **T:** *ludy* [13], *ludi*. **M:** *ludeh* [10]. **O:** *ludmy* [10], *ludmi*.
- DPa 1576 [29] **I:** *ludie* [7]. **R:** *ludy* [6], *ludi*. **D:** *ludem* [5]. **T:** *ludy* [6]. **O:** *ludmy* [4].
- DB 1578 [70] **I:** *ludie* [29]. **R:** *ludy* [16], *ludi*. **D:** *ludem* [5]. **T:** *ludy* [10], *ludi* [3]. **M:** *ludeh* [4]. **O:** *ludmi* [2].
- DC 1579 [58] **I:** *ludie* [19]. **R:** *ludi* [12]. **D:** *ludem* [12]. **T:** *ludi* [9], *ludy* [2], Vuzhite vy vfe .. *ludie* (22), boge *ludie* (115) [2]. **O:** *ludmi*, sdrugim *Ludiem* (63).
- DPr 1580 [25] **I:** *ludie* [5]. **R:** *ludy* [5], *ludi*. **D:** *ludem* [2]. **T:** *ludy* [4], *ludi* [2]. **O:** *ludmy* [5], *ludmi*.
- DC 1580 [7] **I:** *ludie*. **D:** *ludem* [6].
- DB 1584 [915] **I:** *ludje* [327], *ludjě*. **R:** *ludy* [193]. **D:** *ludem* [94], *ludém* [3]. **T:** *ludy* [177], *ludi* [8]. **M:** *ludeh* [25], *ludéh*. **O:** *ludmy* [86].
- DC 1584 [64] **I:** *ludje* [21]. **R:** *ludy* [10], *ludi* [2]. **D:** *ludem* [14]. **T:** *ludy* [10], *ludi* [3], boge *ludje* (CLIX), vfe .. *ludje* (XL) [2]. **O:** *ludmy*, sdrugim *Ludjem* (XCVI).
- DM 1584 [11] **I:** *ludje* [2]. **R:** *ludy*. **D:** *ludem* [2]. **T:** *ludy* [2]. **M:** *ludeh* [3]. **O:** *ludmy*.
- DAg 1585 [5] **I:** *ludje*. **R:** *ludy* [2]. **D:** *ludem* [2].
- DC 1585 [5] **I:** *ludje*. **R:** *ludy*. **D:** *ludem* [2]. **T:** *ludy*.

	Množina [1272]
I	ljudje [431]: <i>ludje</i> [352], <i>ludie</i> [78], <i>ludjě</i>
R	ljudi [269]: <i>ludy</i> [252], <i>ludi</i> [17]
D	ljudem [160]: <i>ludem</i> [157], <i>ludém</i> [3]
T	ljudi [251]: <i>ludy</i> [225], <i>ludi</i> [26] ljudje [4]: <i>ludie</i> [2], <i>ludje</i> [2] [255]
M	ljudeh [43]: <i>ludeh</i> [42], <i>ludéh</i>
O	ljudmi [112]: <i>ludmy</i> [107], <i>ludmi</i> [5] ljudjem [2]: <i>ludiem</i> , <i>ludjem</i> [114]

Analiza sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v Dalmatinovih delih

Imenovalnik: V imenovalniku ni posebnosti, izpričana je samo oblika *ludje*, enkrat z ostrivcem na *e* (*ludjě*), kar lahko kaže na mesto naglasa [l'udjě].

Rodilnik: V rodilniku ni posebnosti, izpričana je samo oblika *ludi* v pisnih različicah *ludy* in *ludi*. Pisna različica *ludy* najbrž kaže na naglas [l'udf].

Dajalnik: V dajalniku tudi ni posebnosti, izpričana je samo oblika *ludem*, trikrat z ostrivcem na *e* (*ludém*), kar lahko kaže na mesto naglasa [l'uděm].

Tožilnik: Prevladuje odraz podedovane oblike *ludi*, ki se pojavlja 251-krat.

Štirikrat se pojavlja oblika *ludje*, in sicer gre za identična primera iz DC 1579, ki se ponovita v DC 1584. Oblika je verjetno nastala po kontaminaciji *j* iz imenovalnika in regularne končnice *e* za tožilnik množine. Podrobneje o tej problematiki gl. pri tožilniku v Trubarjevih delih.

Mestnik: V mestniku se pojavlja samo oblika *ludeh*, enkrat zapisana z ostrivcem na *e* (*ludéh*), kar je lahko znak za mesto naglasa [l'udéh].

Orodnik: Prevladuje odraz podedovane oblike *ludmi* (*ludmy*, *ludmi*), ki se pojavlja 112-krat, 2-krat se pa pojavlja tudi oblika *ludjem*, in sicer gre za identični primer kot že pri TP 1575, ki se pojavlja v DC 1579 in DC 1584. Tako pri Trubarju kot v teh dveh primerih gre za primer iz pesmarice. Podrobneje o tej obliki gl. pri orodniku v Trubarjevih delih.

Pisna različica *ludmy* najbrž kaže na mesto naglasa [l'udmî].

Splošni prikaz sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v Dalmatinovih delih

	Množina	
	a	b
I	<i>ljud-je</i>	<i>ljudj-e</i>
R	<i>ljud-i</i>	= a
D	<i>ljud-em</i>	= a
T	<i>ljud-i</i>	<i>ljudj-e</i>
M	<i>ljud-eh</i>	<i>ljud-eh</i>
O	<i>ljud-mi</i>	= a

Prevladujoči sklanjatveni vzorec samostalnika *ljudje* v Dalmatinovih delih (vzorec a) je enak kot v sodobnem slovenskem knjižnem jeziku.

Sklanjatveni vzorec b je podoben kot v Trubarjevih delih. V dajalniku ni podaljšave osnove, v tožilniku pa se na osnovo pritika samo ojevska končnica.

2.3 Krelj: samostalnik *ljudje* se pojavlja v 2 delih, skupaj 282-krat.

KB 1566 [17] **I:** *ludie* [6]. **R:** *ludi* [2]. **D:** *ludem* [7]. **T:** *ludi* [3].

KPo 1567 [264] **I:** *l-û|ü-die*¹² [75], *ludie* [4], *ludy* [3], *l-û|ü-dy* [2], *ludij* [2]. **R:** *l-û|ü-dy* [29], *l-û|ü-di* [10], *l-û|ü-dij* [14], od *ludih* (XXVb). **D:** *l-û|ü-dem* [40]. **T:** *l-û|ü-di* [26], *l-û|ü-dy* [26], *l-û|ü-dij* [12]. **M:** *lüdeh* [3], *ludih* [3], *ludéh*, *lüdeih*, *ludijh*. **O:** *ludmi* [8], *l-û|ü-di* [2], *ludmy*.

¹² Krelj v svoji Postili piše nad samoglasnikom (konkretno *u*) znak " oz. " za mehčanje pred njim stoječih *l* ali *n*. Ker gre za funkcijsko enak znak, ju zaradi preglednosti združujem v obliko *-û|ü-*.

	Množina [282]	
I	ljudje [85]: <i>l-û ü-die</i> [75], <i>ludie</i> [10] ljudi [5]: <i>ludy</i> [3], <i>l-û ü-dy</i> [2] ljudji [2]: <i>lüdij</i>	[92]
R	ljudi [55]: <i>l-û ü-dy</i> [29], <i>l-û ü-di</i> [10], <i>ludi</i> [2] ljudji [14]: <i>l-û ü-dij</i> ljudih : <i>lüdih</i>	[56]
D	ljudem [47]: <i>l-û ü-dem</i> [40], <i>ludem</i> [7]	
T	ljudi [55]: <i>l-û ü-di</i> [26], <i>l-û ü-dy</i> [26], <i>ludi</i> [3] ljudji [12]: <i>l-û ü-dij</i>	[67]
M	ljudeh [5]: <i>lüdeh</i> [3], <i>lüdéh</i> , <i>lüdeih</i> lüdih [3]: <i>lüdih</i> ljudjih : <i>lüdijh</i>	[9]
O	ljudmi [9]: <i>lüdmi</i> [8], <i>lüdmy</i> ljudi [2]: <i>l-û ü-di</i>	[11]

Analiza sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v Kreljevih delih

Imenovalnik: Odras podedovane ijevske oblike *ljudje* se pojavlja 85-krat, 7-krat pa se pojavlja ojevska oblika *ljudi*. Oblika *lüdij* kaže na podobno problematiko kot oblika *ludii* v TO 1564.

Rodilnik: Večina pojavitev odražaj pričakovano podedovano stanje. Oblika *ljudji* verjetno kaže na podaljšano osnovo *ljudj-*. Oblika *ljudih* je verjetno analogna po sklanjati pridevnikov. Podrobneje gl. pri rodilniku v Trubarjevih delih.

Dajalnik: V dajalniku ni posebnosti.

Tožilnik: V tožilniku se odraža pričakovano stanje. Oblika *ljudji* lahko kaže na podaljšavo osnove *z j*.

Mestnik: Petkrat se pojavlja oblika *ljudeh* oz. *ljudejh*, ki kaže na naglas na končnici [ljudéjh], trikrat pa oblika *ljudih*, ki kaže lahko na naglas na osnovi [l'údih], lahko pa na vpliv mehke ojevske sklanjatve. Oblika *lüdijh* lahko kaže na podaljšavo osnove *z j*.

Orodnik: Ijevska oblika *ljudmi* se pojavlja devetkrat, dvakrat pa oblika *ljudi*, ki je najbrž nastala po analogiji na ojevsko sklanjatev.

Splošni prikaz sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v Kreljevih delih

	Množina			
	a	b	c	d
I	<i>ljud-je</i>	<i>ljudj-e</i>	<i>ljudj-i</i>	<i>ljud-i</i>
R	<i>ljud-i</i>	<i>ljudj-i</i>	= b	<i>ljud-ih</i>
D	<i>ljud-em</i>	= a	= a	<i>ljud-em</i>

T	<i>ljud-i</i>	<i>ljudj-i</i>	/	/
M	<i>ljud-eh/-ih</i>	<i>ljudj-ih</i>	= b	<i>ljud-ih</i>
O	<i>ljud-mi</i>	= a	/	<i>ljud-i</i>

Vzorec a je enak kot v Trubarjevih in Dalmatinovih delih, enak sklanjatveni vzorec je tudi v sodobnem slovenskem knjižnem jeziku.

Vzorec b se od enakega vzorca v Trubarjevih delih razlikuje po podaljšavi osnove tudi v rodilniku in mestniku, medtem ko podaljšave osnove ni v dajalniku. Na podaljšano osnovo se v tožilniku pritika samo ijevska končnica.

Vzorec c vsebuje samo imenovalniško obliko.

Vzorec d izkazuje ojevsko sklanjatveno paradigmo. V rodilniku je končnica *-ih*, ki je nastala pod vplivom pridevniške sklanjatve. Najpogosteje se v Kreljevih delih pojavlja vzorec a, ostali vzorci se pojavljajo bolj obrobno.

2.4 Megiser: samostalnik *ljudje* se pojavlja v 2 delih, skupaj 8-krat.

MD 1592 [5] **I:** *ludje* [2] **R:** *ludi* [2], *ludy*.

MTh 1603 [3] **R:** *ludy* [3].

	Množina [8]
I	ljudje [2]: <i>ludje</i>
R	ljudi [6]: <i>ludy</i> [4], <i>ludi</i> [2]

Analiza sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v Megiserjevih delih

Zaradi slovarske narave Megiserjevih del, v katerih se samostalnik *ljudje* pojavlja, ni pričakovati celotne paradigme oz. lahko nanjo sklepamo samo preko izpričanih oblik imenovalnika in rodilnika. Sklanjatev, ki je v teh dveh sklonih nakazana, je brez vseh posebnosti, torej po regularnem razvoju ijevske sklanjatve (vzorec a).

2.5 Felicijan Trubar: samostalnik *ljudje* se pojavlja v 2 delih, skupaj 83-krat.

TfM 1595 [12] **I:** *ludje* [2]. **R:** *ludy*. **D:** *ludem* [2]. **T:** *ludy* [2]. **M:** *ludeh* [4]. **O:** *ludmy*.

TfC 1595 [71] **I:** *ludje* [22]. **R:** *ludy* [9], *ludi* [3]. **D:** *ludem* [16], *ludjem*. **T:** *ludy* [10], *ludi* [6], Vuzhite .. vfe .. *ludje* (LIII), boge *ludje* (CCLXXIX) [2]. **O:** *ludmy*, s' drugum *Ludjem* (CLIII).

	Množina [83]
I	ljudje [24]: <i>ludje</i>
R	ljudi [13]: <i>ludy</i> [10], <i>ludi</i> [3]
D	ljudem [18]: <i>ludem</i> ljudjem : <i>ludjem</i> [19]
T	ljudi [18]: <i>ludy</i> [12], <i>ludi</i> [6] ljudje [2]: <i>ludje</i> [20]
M	ljudeh [4]: <i>ludeh</i>
O	ljudmi [2]: <i>ludmy</i> ljudjem : <i>ludjem</i> [3]

Analiza sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v delih Felicijana Trubarja

Imenovalnik: V imenovalniku ni posebnosti.

Rodilnik: V rodilniku ni posebnosti.

Dajalnik: Oblika *ljudjem* iz TfC 1595 lahko kaže na podaljšavo osnove *z.j.*

Tožilnik: Osemnajst pojavitev je po ijevski sklanjatvi, *ljudi*, dvakrat pa se pojavlja oblika *ludje*, ki lahko kaže na analogijo po imenovalniku, verjetneje pa na podaljšavo osnove *z.j.* (kot v dajalniku) in nanjo pritraknjeno regularno končnico tožilnika množine, *-e*.

Mestnik: V mestniku ni posebnosti.

Orodnik: Dvakrat se pojavlja pričakovana oblika *ludmi*, v TfC 1595 pa enkrat *ludjem*. Podrobneje o tej obliki gl. pri orodniku v Trubarjevih delih.

Splošni prikaz sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v delih Felicijana Trubarja

	Množina	
	a	b
I	<i>ljud-je</i>	<i>ljudj-e</i>
R	<i>ljud-i</i>	= a
D	<i>ljud-em</i>	<i>ljudj-em</i>
T	<i>ljud-i</i>	<i>ljudj-e</i>
M	<i>ljud-eh</i>	= a
O	<i>ljud-mi</i>	= a

Vzorec a se enako kot v delih Primoža Trubarja, Jurija Dalmatina in Sebastjana Krelja pojavlja najpogosteje in kaže na podedovano paradigmo.

Vzorec b ima podobni shemo kot v delih Primoža Trubarja. V tožilniku se na osnovo pritika samo ojevška končnica.

2.6 Ene duhovne pejsni: samostalnik *ljudje* se pojavlja 50-krat.

*P 1563 [50] **I:** *ludye* [9], *ludie* [7], *liudie*, *liudye*, *liudi*. **R:** *ludi* [3], *lludi* [2], *liudi*.
D: *ludem* [5], *ludič* [2], *liudem*. **T:** *ludi* [11], *liudi*, vſe .. *ludye* (20), vboge *lude* (179). **M:** *ludeh*. **O:** *ludmi* [2].

	Množina [50]
I	ljudje [18]: <i>ludye</i> [9], <i>ludie</i> [7], <i>liudye</i> , <i>liudie</i> ljudi: <i>liudi</i> [19]
R	ljudi [6]: <i>ludi</i> [3], <i>lludi</i> [2], <i>liudi</i>
D	ljudem [6]: <i>ludem</i> [5], <i>liudem</i> ljudjem [2]: <i>ludiem</i> [8]
T	ljudi [12]: <i>ludi</i> [11], <i>liudi</i> ljudje: <i>ludye</i> ljude: <i>lude</i> [14]
M	ljudeh: <i>ludeh</i>
O	ljudmi [2]: <i>ludmi</i>

Analiza sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v *P 1563

Imenovalnik: V 18 primerih se pojavlja odraz pričakovane podedovane oblike, *ljudje*, v enem primeru pa oblika *ljudi*, ki je analogna po ojevski sklanjatvi.

Rodilnik: V rodilniku se pojavlja samo odraz podedovane oblike *ljudi*.

Dajalnik: V dajalniku se 6-krat pojavlja oblika *ljudem*, dvakrat pa *ljudjem*, ki lahko kaže na podaljšavo osnove z *j*.

Tožilnik: V 12 primerih se pojavlja odraz pričakovane podedovane oblike *ljudi*, enkrat ojevska oblika *lude*, enkrat pa oblika *ludje*, ki lahko kaže na analogijo po imenovalniku, ali pa na podaljšavo osnove z *j* (kot v dajalniku), na katero se pritika regularna (ojevska) končnica tožilnika množine. Podrobneje gl. pri tožilniku v Trubarjevih delih.

Mestnik: V mestniku je pričakovana oblika *ludeh*.

Orodnik: V orodniku je pričakovana oblika *ludmi*.

Splošni prikaz sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v *P 1563

	Množina		
	a	b	d
I	<i>ljud-je</i>	<i>ljudj-e</i>	<i>ljud-i</i>
R	<i>ljud-i</i>	= a	= a
D	<i>ljud-em</i>	<i>ljudj-em</i>	= a
T	<i>ljud-i</i>	<i>ljudj-e</i>	<i>ljud-e</i>
M	<i>ljud-eh</i>	= a	= a
O	<i>ljud-mi</i>	= a	/

Vzorec a se pojavlja najpogosteje.

Vzorec b je podoben kot v Trubarjevih delih. V tožilniku se na osnovo pritika ojevska končnica.

Vzorec d je identičen kot v Trubarjevih delih, orodnik po ojevski sklanjatvi v *P 1563 ni izpričan.

2.7 Juričič: samostalnik *ljudje* se pojavlja 947-krat.

JPo 1578 [947] **I:** *liudye* [193], *liudie* [60], *ludie* [37], *ludye* [3], *lyudie* [2], *liudy* [2], *liudi*, prietni *Liude* (III,3b), *Liuye* .. kateri .. budeio (III,39). **R:** *liudy* [154], *liudi* [50], *ludi* [13], *ludy* [5], *liudij* [2], Veliko ie *Liudye* (II,112).¹³ **D:** *liudem* [118], *ludiem* [21], *liudem* [2]. **T:** *liudy* [110], *liudi* [45], *ludi* [13], *ludy* [11], *liudij* [4]. **M:** *liudeh* [16], *ludeh* [2], *liudyh* [3], *ludeih*, *liudih*, *ludih*. **O:** *liudmi* [42], *liudmy* [21], *ludmi* [5], *liudy* [3], *liudi* [2], *ludi*.

	Množina [947]	
I	ljudje [296]: <i>liudye</i> [193], <i>liudie</i> [60], <i>ludie</i> [37], <i>ludye</i> [3], <i>lyudie</i> [2], <i>liuye</i> [!] ljudi [3]: <i>liudy</i> [2], <i>liudi</i> ljude: <i>liude</i>	[300]
R	ljudi [222]: <i>liudy</i> [154], <i>liudi</i> [50], <i>ludi</i> [13], <i>ludy</i> [5] ljudji [2]: <i>liudij</i> ljudje: <i>liudye</i> [!]	[225]
D	ljudem [139]: <i>liudem</i> [118], <i>ludem</i> [21] ljudjem [2]: <i>liudiem</i>	[141]
T	ljudi [179]: <i>liudy</i> [110], <i>liudi</i> [45], <i>ludi</i> [13], <i>ludy</i> [11] ljudji [4]: <i>liudij</i>	[183]
M	ljudeh [19]: <i>liudeh</i> [16], <i>ludeh</i> [2], <i>ludeih</i> , ljudih [5]: <i>liudyh</i> [3], <i>liudih</i> , <i>ludih</i>	[24]
O	ljudmi [68]: <i>liudmi</i> [42], <i>liudmy</i> [21], <i>ludmi</i> [5] ljudi [6]: <i>liudy</i> [3], <i>liudi</i> [2], <i>ludi</i>	[74]

Analiza sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v JPo 1578

Imenovalnik: V 295 primerih se pojavlja odraz pričakovane podedovane oblike *ljudje*, enkrat se pojavlja tiskarska napaka *liuye*, ki tudi kaže na odraz podedovane sklanjatve. Trikrat se pojavlja ojevska oblika *ljudi*, enkrat pa oblika *ljude*, ki je najverjetneje nastala po izpadu *j*. Kljub temu, da bi pričakovano Juričič uporabljal več

¹³ Verjetno gre za tiskarsko napako, vrstico višje je namreč *vfi Liudye* – enaka oblika v imenovalniku.

ojevskih oblik,¹⁴ temu ni tako, ojevskih oblik je v imenovalniku celo sorazmerno manj, kot npr. v Trubarjevih delih.

Rodilnik: V 222 primerih se pojavlja odraz pričakovane podedovane oblike *ljudi*. Dva zapisa *liudij* lahko kažeta na podaljšavo osnove z *j*. Enkratna pojavitev *ljudje* je verjetno napaka, saj je v besedilu nad njo nadpisana enaka oblika v funkciji imenovalnika.

Dajalnik: V 139 primerih se pojavlja odraz pričakovane oblike *ljudem*, v dveh primerih pa oblika *ljudjem*, ki bi lahko kazala na podaljšavo osnove z *j*.

Tožilnik: V tožilniku se pojavlja odraz pričakovane podedovane oblike *ljudi*. Štirje zapisi *liudij* lahko kažejo na podaljšavo osnove z *j*.

Mestnik: V 16 primerih se pojavlja pričakovana oblika *ljudeh*, enkrat se pojavlja oblika *ljudejh*, ki lahko kaže na naglašeni jat, dvakrat pa se pojavlja oblika *ljudih*, ki lahko kaže na naglas na osnovi ali pa na vpliv mehke ojevske sklanjatve. Oblika *liudyh* verjetno kaže na naglas na koncu in na končnico *-ih* iz mehke ojevske sklanjatve.

Orodnik: V 68 primerih se pojavlja odraz pričakovane podedovane oblike *ljudmi*, v 6 primerih pa oblika *ljudi*, ki je verjetno nastala pod vplivom ojevske sklanjatve.

Splošni prikaz sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v JPo 1578

	Množina		
	a	b	d
I	<i>ljud-je</i>	<i>ljudj-e</i>	<i>ljud-i</i>
R	<i>ljud-i</i>	<i>ljudj-i</i>	= a
D	<i>ljud-em</i>	<i>ljudj-em</i>	= a
T	<i>ljud-i</i>	<i>ljudj-i</i>	<i>ljud-e</i>
M	<i>ljud-eh/-ih</i>	= a	= a
O	<i>ljud-mi</i>	= a	<i>ljud-i</i>

Prevladuje sklanjatveni vzorec a, podobno kot v Trubarjevih delih in delih ostalih avtorjev. Končnica *-ih* je lahko, kjer je naglašena, izvorno tudi iz mehke ojevske sklanjatve in ni nujno slovenski odraz za nenaglašeni jat.

Sklanjatveni vzorec b ima podaljšavo osnove tudi v roditelju. V tožilniku se pojavlja samo ijevska končnica *-i*.

Sklanjatveni vzorec d je podoben kot v Trubarjevih delih.

2.8 Tulščak: samostalnik *ljudje* se pojavlja 59-krat.

TkM 1579 [59] **I:** *ludie* [10]. **R:** *ludy* [15], *ludi*. **D:** *ludem* [11]. **T:** *ludy* [15], *ludi* [2]. **M:** *ludeh* [2]. **O:** *ludmi* [3].

¹⁴ Juričič je bil po rodu Hrvat, kar pomeni, da bi v materinščini samostalnik *ljudje* sklanjal drugače, in sicer bi bila imenovalniška končnica prevzeta iz ojevske sklanjatve (*ljūdi*, rod. *ljūdī* ...).

	Množina [59]
I	ljudje [10]: <i>ludie</i>
R	ljudi [16]: <i>ludy</i> [15], <i>ludi</i>
D	ljudem [11]: <i>ludem</i>
T	ljudi [17]: <i>ludy</i> [15], <i>ludi</i> [2]
M	ljudeh [2]: <i>ludeh</i>
O	ljudmi [3]: <i>ludmi</i>

Analiza sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v TkM 1579

V TkM 1579 opažamo pričakovano sklanjatev samostalnika *ljudje* brez vsakršnih posebnosti (vzorec a).

2.9 Bohorič: samostalnik *ljudje* se pojavlja v enem delu, skupaj 5-krat.

BH 1584 [5] **I:** *ludje* [4]. **R:** *ludi*.

	Množina [5]
I	ljudje [4]: <i>ludje</i>
R	ljudi: <i>ludi</i>

Analiza sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v Bohoričevih delih

Nakazana sklanjatev samostalnika *ljudje* je v BH 1584 brez posebnosti (vzorec a).

2.10 Trošt: samostalnik *ljudje* se pojavlja skupaj 65-krat.

TtPre 1588 [65] **I:** *ludie* [16]. **R:** *ludy* [17]. **D:** *ludem* [14]. **T:** *ludy* [14]. **M:** *ludeh*.
O: *ludmy* [3].

	Množina [65]
I	ljudje [16]: <i>ludie</i>
R	ljudi [17]: <i>ludy</i>
D	ljudem [14]: <i>ludem</i>
T	ljudi [14]: <i>ludy</i>
M	ljudeh: <i>ludeh</i>
O	ljudmi [3]: <i>ludmy</i>

Analiza sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v TtPre 1588

V TtPre 1588 je sklanjatev samostalnika *ljudje* brez posebnosti (vzorec a).

2.11 Znojilšek: samostalnik *ljudje* se pojavlja skupaj 28-krat.

ZK 1595 [28] **I:** *ludje* [9]. **R:** *ludy* [3]. **D:** *ludem* [5], *ludém* [2]. **T:** *ludi* [5], *ludí*, *ludy*. **O:** *ludmy*, *ludmi*.

	Množina [28]
I	ljudje [9]: <i>ludje</i>
R	ljudi [3]: <i>ludy</i>
D	ljudem [7]: <i>ludem</i> [5], <i>ludém</i> [2]
T	ljudi [7]: <i>ludi</i> [5], <i>ludí</i> , <i>ludy</i>
M	/
O	ljudmi [2]: <i>ludmy</i> , <i>ludmi</i>

Analiza sklanjatvenih vzorcev samostalnika *ljudje* v ZK 1595

V ZK 1595 je sklanjatev samostalnika *ljudje* brez posebnosti (vzorec a).

3 Splošna sklanjatev samostalnika *ljudje* v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja

V slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja pri sklanjavi samostalnika *ljudje* razlikujemo štiri sklanjatvene vzorce. Najpogosteje se pojavlja sklanjatveni vzorec, ki ga označujem s črko a. Gre za sklanjatev, ki je najbližje prvotnemu – praslovanskemu stanju. Vse oblike se skladajo z oblikami, ki jih pozna (izhodiščno) slovenska ijevska sklanjatev. Po enakem vzorcu se samostalnik *ljudje* sklanja tudi v sodobnem slovenskem knjižnem jeziku. V mestniku obstajajo fonetične različice *-eh/-ejh/-ih*. Končnica *-ih* je lahko naglašena in po izvoru iz mehke ojevske sklanjatve.

Vzorec, ki je označen s črko b, je po svoji sklanjatveni paradigmi blizu vzorcu a, se pa od njega razlikuje v nekaj potezah. Bistvena razlika je osnova, na katero se pritikajo sklonske končnice. Pri vzorcu a je to osnova *ljud-*, pri vzorcu b pa je to osnova *ljudj-*. Izpričanost tega vzorca, oz. koliko sklonov se tvori s pomočjo te, podaljšane osnove, se razlikuje od avtorja do avtorja. Skozi celotno paradigmo namreč podaljšana osnova ni izpričana pri nobenem avtorju. Končnice, ki se pritikajo na osnovo, so identične kot pri vzorcu a, edina razlika je v najpogostejši tožilniški končnici *-e*, kjer gre za analogijo po splošni moški (ojevski) sklanjavi.

Vzorec, ki ga označujem s črko c, je po svoji sklanjatveni paradigmi blizu vzorcu b. Z njim ima prekrivne vse sklone razen imenovalnika in orodnika, ki se pri vzorcu c sklanjata po splošni moški (ojevski) sklanjavi. Tako vzorec c predstavlja sklanjatveno paradigmo, ki je že zelo blizu splošni moški (ojevski) sklanjavi. Samo roditeljski ima še končnico ijevske sklanjatve, ostali skloni pa ne več.

Vzorec, označen s črko d, je po svoji sklanjatveni paradigmi blizu vzorcu c. Razlika je v tem, da se pri vzorcu d vse sklonske končnice pritikajo na osnovo *ljud-*. V roditeljski se poleg ijevske oblike *ljudi* pojavlja tudi variantna oblika *ljudeh*

(z različico *ljudih*), ki je prodrla iz pridevniške sklanjatve. Končnici dajalnika in mestnika sta identični kot pri vzorcu a. Sklanjatveni vzorec d je najbližje sklanjatvenemu vzorcu splošne moške (ojevske) sklanjatve.

V slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja je pri sklanjatvi samostalnika *ljudje* prevladujoč sklanjatveni vzorec a, sledita mu vzorec b in d, vzorec c pa se pojavlja najredkeje. Podrobnejša analiza se nahaja pri obravnavi posameznega avtorja, na splošno pa lahko sklanjatvene vzorce samostalnika *ljudje* v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja predstavimo takole:

	Množina			
	a	b	c	d
I	<i>ljud-je</i>	<i>ljudj-e</i>	<i>ljudj-i</i>	<i>ljud-i</i>
R	<i>ljud-i</i>	<i>ljudj-i</i>	= b	<i>ljud-eh</i>
D	<i>ljud-em</i>	<i>ljudj-em</i>	= b	= a
T	<i>ljud-i</i>	<i>ljudj-e</i>	= b	<i>ljud-e</i>
M	<i>ljud-eh/-ih</i>	<i>ljudj-eh</i>	= b	= a
O	<i>ljud-mi</i>	<i>ljud-mi</i>	<i>ljud-i</i>	<i>ljud-i</i>

4 Mešanje ijevskih in neijevskih oblik

Vpliv neijevskih oblik na sklanjatev množinskega samostalnika *ljudje* v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja ni bil velik. Pojavlja se samo pri nekaterih avtorjih (Trubar, Dalmatin, Krelj, Juričič, F. Trubar in Ene duhovne pejsni) in tudi pri njih ne zavzema bistvenega položaja. Še največji vpliv so imele ojevske (neijevske) oblike na imenovalnik in na orodnik. Sklepam torej, da so bile ojevske oblike v slovenščini 16. stoletja pri obravnavanem samostalniku prisotne, niso pa bile progresivne oz. so se očitno obnašale kot nekaj obrobnega, kot izjema in ne kot pravilo, ki bi prevladalo nad drugimi, starejšimi oblikami. Pri tem ne upoštevam dajalnika in mestnika, kjer so tudi v ženski ijevski sklanjatvi mehke ojevske oblike povsem izpodrinile ijevске. Podobno dokazuje tudi Jakob Rigler v članku o Ramovševi Morfologiji slovenskega jezika. On sicer dajalniške in mestniške oblike označuje kot izvorno (slovensko) ijevске, že zelo zgodaj posplošene iz ojevske sklanjatve. Iz ijevске sklanjatve naj bi se potem naprej posplošile tudi drugam kot značilnost oksitonov (Rigler 2001: 456).

5 Pojavnost posameznih sklonov

V sklanjatveni paradigmi praslovanskega ijevskega samostalnika moškega spola *lŭdbye* v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja se najpogosteje pojavlja imenovalnik. Sledijo roditeljski, dajalnik in tožilnik, kjer razlika v pojavitvah ni bistvena glede na celoto. Najmanj je zastopan mestnik s komaj dvema odstotkoma, prav tako se redko pojavlja orodnik. Pojavnost sklonov ne odseva popolnoma deleža posameznih sklonov pri vsakem avtorju posebej, saj se npr. v Trubarjevih delih večkrat pojavlja dajalnik kot roditeljski.

6 Zaključek

Množinski samostalnik moškega spola *lŭdbje se je v praslovanščini sklanjal po ijevski sklanjatvi. Kot edninska ustreznica se kaže praslovanski samostalnik *lŭdb. V posameznih slovanskih jezikih je še danes pri odrazih samostalnika *lŭdbje opaziti večjo mero ohranjenosti starega stanja. Podobno se kaže tudi v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. Poleg sklanjanja po ijevski sklanjatvi (vzorec a) v obravnavanem obdobju ta samostalnik kaže tudi sledi sklanjanja po še treh drugih sklanjatvenih vzorcih. Med njimi je najpogostejši in ijevski sklanjatvi najbližje vzorec b, v katerem se na podaljšano osnovo *ljudj-* razen v tožilniku pritikajo ijevske končnice. Sledi mu sklanjatveni vzorec d, ki se najbolj približuje ojevski sklanjatveni paradigmi. Najredkeje je zaznati sledi vzorca c, ki s svojo osnovo *ljudj-* soroden vzorcju b, vsebuje pa več ojevskih oblik. Stanje se razlikuje od avtorja do avtorja. Največ odstopanj od pričakovanega stanja zasledimo pri Trubarju, najmanj pa pri avtorjih s konca 16. stoletja (Trošt, Znojilšek). Pri tem gre lahko za postopno ustaljevanje knjižne norme ali pa za dejansko prevlado določenega sklanjatvenega vzorca nad drugim.

Krajšave

bg.	bolgarsko	s	samostalnik srednjega spola
br.	belorusko	slk.	slovaško
č.	češko	sln.	slovensko
D	dajalnik	slovin.	slovinsko
dl.	dolnjelužiško	sr.	srbsko
gl.	gornjelužiško	star.	starinsko
hr.	hrvaško	stcsl.	starocerkvenoslovansko
I	imenovalnik	stč.	staročeško
kol.	kolektiv	sthr.	starohrvaško
let.	letonsko	stp.	staropoljsko
lit.	litovsko	stpr.	staroprusko
m	samostalnik moškega spola	str.	starorusko
M	mestnik	stslk.	staroslovaško
mk.	makedonsko	stsr.	starosrbsko
nar.	narečno	stukr.	staroukrajinsko
O	orodnik	stvn.	starovisokonemško
p.	poljsko	T	tožilnik
plb.	polabsko	ukr.	ukrajinsko
R	rodilnik	Z	zvalnik
r.	rusko	ž	samostalnik ženskega spola

Viri¹⁵

- TA 1550 = Primož Trubar, *Abecedarium vnd der klein Catechismus*, Tübingen, 1550.
- TC 1550 = Primož Trubar, *Catechismus*, Tübingen, 1550.
- TA 1555 = Primož Trubar, *ABECEDARIVM*, Tübingen, 1555.
- TC 1555 = Primož Trubar, *CATECHISMVS*, Tübingen, 1555.
- TE 1555 = Primož Trubar, *TA EVANGELI SVETIGA MATEVSHA*, Tübingen, 1555.
- TM 1555 = Primož Trubar, *ENA MOLITOV TIH KERSzhenikou*, Tübingen, 1555.
- TKo 1557 = Primož Trubar, *TA SLOVENSKI KOLENDAR*, Tübingen, 1557.
- TT 1557 = Primož Trubar, *TA PERVI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA*, Tübingen, 1557.
- TR 1558 = Primož Trubar, *EN REGISHTER*, Tübingen, 1558.
- TT 1560 = Primož Trubar, *TA DRVGI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA*, Tübingen, 1560.
- TL 1561 = Primož Trubar, *SVETIGA PAVLA TA DVA LISTY*, Tübingen, 1561.
- TAr 1562 = Primož Trubar, *ARTICVLI OLI DEILI, TE PRAVE STARE VERE KERSZHANSKE*, Tübingen, 1562.
- *P 1563 = *ENE DVHOVNE PEISNI*, Tübingen, 1563.
- TO 1564 = Primož Trubar, *CERKOVNA ORDNINGA*, Tübingen, 1564.
- KB 1566 = Sebastijan Krelj, *OTROZHIA BIBLIA*, Regensburg, 1566.
- TA 1566 = Primož Trubar, *ABECEDARIVM, OLI TABLIZA*, Tübingen, 1566.
- TPs 1566 = Primož Trubar, *Ta Celi Pfalter Daidou*, Tübingen, 1566.
- KPo 1567 = Sebastijan Krelj, *POSTILLA SLOVENSKA*, Regensburg, 1567.
- TC 1567 = Primož Trubar, *TA CELI CATEHISMVS*, Tübingen, 1567.
- TL 1567 = Primož Trubar, *SVETIGA PAVLA LYSTVVI*, Tübingen, 1567.
- TP 1567 = Primož Trubar, *ENA DVHOVSKA PEISSEN SVBPER TVRKE*, Tübingen, 1567.
- TPs 1567 = Primož Trubar, *ENI PSALMI, TA CELI CATEHifmus*, Tübingen, 1567.
- TC 1574 = Primož Trubar, *TA CELI CATEHISMVS*, Tübingen, 1574.
- DJ 1575 = Jurij Dalmatin, *JESVS SIRAH*, Ljubljana, 1575.
- TC 1575 = Primož Trubar, *CATEHISMVS SDVEIMA ISLAGAMA*, Tübingen, 1575.
- TP 1575 = Primož Trubar, *Try Duhouske peifni*, Tübingen, 1575.
- DPa 1576 = Jurij Dalmatin, *PASSION*, Ljubljana, 1576.
- TT 1577 = Primož Trubar, *NOVIGA TESTAMENTA PVSLEDNI DEIL*, Tübingen, 1577.
- DB 1578 = Jurij Dalmatin, *BIBLIE, TV IE VSIGA SVETIGA PISMA PERVI DEIL*, Ljubljana, 1578.
- JPo 1578 = Jurij Juričič, *POSTILLA*, Ljubljana, 1578.
- DC 1579 = Jurij Dalmatin, *TA CELI CATEHISMVS*, Ljubljana, 1579.
- TkM 1579 = Janž Tulščak, *Kerfzhanske LEIPE MOLITVE*, Ljubljana, 1579.
- TPs 1579 = Primož Trubar, *TA PERVI PSALM SHNEGA TRIEMI ISLAGAMI*, Tübingen, 1579.

¹⁵ Okrajšave so povzete po SJSP 2001: 34–35.

- DC 1580 = Jurij Dalmatin, *CATEHISMVS*, Ljubljana, 1580.
DPr 1580 = Jurij Dalmatin, *SALOMONOVE PRIPVVISTI*, Ljubljana, 1580.
TT 1581–82 = Primož Trubar, *TA CELI NOVI TESTAMENT*, Tübingen, 1581–1582.
BH 1584 = Adam Bohorič, *Arcticae horulae fuccifivae*, Wittenberg, 1584.
DB 1584 = Jurij Dalmatin, *BIBLIA*, Wittenberg, 1584.
DC 1584 = Jurij Dalmatin, *TA CELI CATEHISMVS, ENI PSALMI*, Wittenberg, 1584.
DM 1584 = Jurij Dalmatin, *KARSZANSKE LEPE MOLITVE*, Wittenberg, 1584.
DAg 1585 = Jurij Dalmatin, *AGENDA*, Wittenberg, 1585.
DC 1585 = Jurij Dalmatin, *TA KRATKI WIRTEMBERSKI CATECHISMVS*, Wittenberg, 1585.
TtPre 1588 = Matija Trošt, *ENA LEPA INV PRIDNA PREDIGA*, Tübingen, 1588.
MD 1592 = Hieronymus Megiser, *DICTIONARIVM QVATVOR LINGVARVM*, Graz, 1592.
TfC 1595 = Felicijan Trubar, *TA CELI CATEHISMVS, ENI PSALMI*, Tübingen, 1595.
TfM 1595 = Felicijan Trubar, *LEPE KARSZHANSKE MOLITVE*, Tübingen, 1595.
TPo 1595 = Primož Trubar, *HISHNA POSTILLA*, Tübingen, 1595.
ZK 1595 = Janž Znojilšek, *KATECHISMVS DOCTORIA MARTina Luthra*, Tübingen, 1595.
MTh 1603 = Hieronymus Megiser, *Thefaurus Polyglottus*, Frankfurt, 1603.
Listkovne kartoteke Sekcije za zgodovino slovenskega jezika Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.
LB 1545 = Martin Luther, *Die gantze Heilige Schrift, Wittenberg, 1545*, München, 1974.
SA 1559: I = Joannes Spangenberg, *Auflegung der Epistelen vnd Euangelien auff alle Sontage vnd fürnembsten Fest durchs gantze Jar [Winterteil]*, Nürnberg, 1559.
Vulgata = *Biblia sacra iuxta Vulgatam versionem 1–2*, Stuttgart, 1969.

Literatura

- Degtjarev 1981 = V. I. Degtjarev, O proishozhdenii slova ljud, *Ètimologija* 1979, 85–92.
ESSJ 1982 = France Bezlaj, *Ètimološki slovar slovenskega jezika 2*, Ljubljana, 1982.
ÈSSJa 1988 = *Ètimologičeskij slovar' slavjanskih jazykov* 15, Moskva, 1988.
Furlan 2011 = Metka Furlan, Teorija in praksa v Alasijevem italijansko-slovenskem slovarju iz leta 1607, v: *Narečna prepletanja*, ur. Goran Filipi, Koper, 2011, 23–59.
Kopitar 1995 = Jernej Kopitar, *Glagolita Clozianus = Cločev glagolit*, ur. Jože Toporišič, Ljubljana, 1995.
Mikhailov 1998 = Nikolai Mikhailov, *Frühslowenische Sprachdenkmäler: die handschriftliche Periode der slowenischen Sprache (XIV. Jh. bis 1550)*, Amsterdam – Atlanta GA, 1998.
Mikhailov 2001 = Nikolai Mikhailov, *Jezikovni spomeniki zgodnje slovenščine: rokopisna doba slovenskega jezika (od XIV. stol. do leta 1550)*, Trst, 2001.
Miklošič 1856 = Franc Miklošič, *Grammatik der slavischen Sprachen: Formenlehre*, Wien, 1856.

- Miklošič 1862–1865 = Franc Miklošič, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, Wien, 1862–1865.
- Miklošič 1886 = Franc Miklošič, *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Wien, 1886.
- Oblak 1890 = Vatroslav Oblak, *Zur Geschichte der nominalen Declination in Slovenischen*, Leipzig, 1890.
- Pleteršnik = Maks Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar (1894–1895)*, elektronski vir, ur. Metka Furlan – Helena Dobrovoljc – Helena Jazbec, Ljubljana, 2006.
- Ramovš 1952 = Fran Ramovš, *Morfologija slovenskega jezika*, Ljubljana, 1952.
- Ramovš 1997 = Fran Ramovš, *Zbrano delo 2*, ur. Jože Toporišič, Ljubljana, 1997.
- Rigler 2001 = Jakob Rigler, *Zbrani spisi 1*, ur. Vera Smole, Ljubljana, 2001.
- RHSJ 1907 = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* 26, ur. Petar Budmani, Zagreb, 1907.
- SBL 4 = *Slovenski biografski leksikon* 4, ur. Alfonz Gspan – Jože Munda – Fran Petre, Ljubljana, 1991.
- SJS 1968 = *Slovník jazyka staroslověnského* 2, Praha, 1968.
- SJSP 2001 = Majda Merše – France Novak – Francka Premk, *Slovar jezika slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja: poskusni snopič*, Ljubljana, 2001.
- Skok 1972 = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika 2*, Zagreb, 1972.
- SLA = Vlado Nartnik, SLA V646a 'ljudje', *Slovenski lingvistični atlas 1: človek (telo, bolezni, družina) 1: atlas*, ur. Jožica Škofic, Ljubljana 2011, karta 1/140.
- Sławski 1974 = Franciszek Sławski, *Słownik etymologiczny języka polskiego IV*, Kraków, 1974.
- SSKP = Vilko Novak, *Slovar stare knjižne prekmurščine*, Ljubljana, 2006.
- Stang 1957 = Christian S. Stang, *Slavonic accentuation*, Oslo, 1957.
- Škrabec 1994–1998 = Stanislav Škrabec, *Jezikoslovna dela* 1–4, ur. Jože Toporišič, Nova Gorica, 1994–1998.
- Toporišič 2000 = Jože Toporišič, *Slovenska slovnica*, Maribor, 2000.
- Vondrák 1912 = Václav Vondrák, *Altkirchenslavische Grammatik*, Berlin, ²1912.

Declension of the Proto-Slavic *i*-Stem Noun *ludbje in Sixteenth-Century Standard Slovenian

Summary

This article addresses the issues of the Proto-Slavic masculine *i*-stem noun *ludbje in sixteenth-century standard Slovenian. Because this noun has only plural forms, the question arises whether there also existed a singular form. The noun *ludb, also attested multiple times in Slavic languages as *ludьbъ, would be a suitable singular form. The *o*-stem form is obviously secondary. The singular form and the plural form are also connected semantically (e.g., Russian *ludb* 'person'). The singular form was obviously supplanted by the noun *čelověkъ, which is attested in all Slavic languages. In Slovenian the noun *ljud* is attested in Pleteršnik's dictionary. The noun *ljudje* is attested in sixteenth-century standard Slovenian. Its declension is mostly as in modern standard Slovenian; that is, following the *i*-stem declension (paradigm a). Alongside this main declension pattern, depending on the individual author, there are three other declension patterns. The most frequent is the pattern with the extended stem *ljudj-*, to which *i*-stem endings are attached. The *o*-stem ending *-e* (paradigm b) is more frequent in the accusative. The next declension pattern (paradigm c) is related to paradigm b (the stem *ljudj-*), but it contains the ending *-e* in the accusative and *-i* in the instrumental. The fourth declension pattern (paradigm d) is the closest to the *o*-stem declension because all of the forms are *o*-stem endings except the genitive. In this pattern the genitive still mostly reflects the *i*-stem declension, but there is a variant ending *-eh*, which arose under the influence of the pronominal declension. In sixteenth-century standard Slovenian the noun *ljudje* was influenced by various declension patterns, but the pattern that is still characteristic of standard Slovenian today predominated and became established.